

Два века историография на Американската революция

Румен Генов

Американската революция е не само централно явление, определящо миналото и настоящето на Съединените щати, но притежава и голямо световноисторическо значение. И това се определя не само от положението, което те достигат през “американския ХХ век” – първо като индустриален гигант към 1900 г., като едната от двете свръхсили след 1945 г. и като единствена такава на световната арена след 1991 г., а и заради нейния принос в областта на политическите идеи и институции. Американската революция не е еднократен акт или просто серия от събития, защото тя не се изчерпва с Войната за независимост на 13-те английски колонии в Северна Америка срещу Британската империя. Революцията включва и формирането на Американската република, с което се доказва възможността на стабилна републиканска форма на управление в една голяма държава (противно на господстващите две хилядолетия постулати на политическата философия), както и на модерния федерализъм.

Революционите водачи „изобретяват“ и утвърждават модерното схващане за народа като носител на върховната власт, на суверенитета (с думите “Ние, народът” започва текста на конституцията от 1787 г.) Конституцията на Съединените щати е първата модерна конституция – съчетание както на напредничавите политически идеи на Просвещението, така и на практическия разум на „бащите основатели”. Създадената нова държавност, е генетически свързана с европейския исторически опит и политически теории, и заедно с това се отблъсква от него. В Американската република се утвърждават модерните представителни институции и се въвеждат за пръв път нови принципи, като разделението на властите, отделянето на църквата от държавата, правата на личността. Тя е решаващ фактор за формирането на първата модерна нация и полагането на основите

на масовата демокрация, което я прави катализатор на глобални процеси и позитивен модел за много държави в двете полукълба.

Принципите и традициите на Американската революция не са загубили своята актуалност и съвременните американци с различна идейна ориентация продължават да се обръщат към тях.

Всичко това определя интереса към историческите изследванията на Американската революция и обема на нейната историография, който е огромен и почти необозрим. Затова в случая се налага да се ограничим с нейните собствено американски представители. Исторически трудове за нея се пишат в много страни по света (включително в нашата) и за да бъдат обхванати и оценени, са необходими херкулесовски сили и безкрайно дълго време. Националната американска историография има естествено първенство, защото е безспорно най-голямата, отличава се с особена широта на тематичния регистър, задълбочено и детайлно третиране на различните аспекти на революцията и, което е особено важно, с изключителна динамичност.

Последното качество изглежда най-малко се цени от нашата публика, всъщност възприема се като голяма слабост на онези, които изследват и пишат история. От тях се очаква да представят и поддържат един статичен и монолитен разказ, и оценки които са неоспорими и самовъзвалителни. Историците се обвиняват в конюктурна изменчивост (популярната фраза, че „историята се пише от победителите“, или в друг вариант, че „историята следва победителите“). Това не е напълно лишено от основание, доколкото преосмислянето и „пренаписването“ на историята при нашите условия се определя в повечето случаи от външни, политически фактори, а не от вътрешната логика на естественото развитие на историята като научна дисциплина, от обогатяването на методологическите и философски концепции.

Историческото познание обаче по естествен път се развива, обогатява, задълбочава (не са изключени и връщания назад, да не кажем, дегенерация и извращаване на историческата истина), но това е по-скоро признак за жизненост на науката. А споровете и разногласията между

историците, между обществени групи, които се интересуват от историческото, между поколенията са нещо естествено.

От тази гледна точка е полезно да се обърнем към опита на американската историография, която всъщност има дълбоки корени, макар че някои са склонни да проявяват зле разбрано високомерно пренебрежение към “младостта” на американската държава в сравнение с която и да европейска, включително нашата. Особено важно е и обстоятелство, че американската историография се развива в условията на относително най-голямата политическа и академична свобода.

Естествено е историята на революцията да е в центъра на вниманието на американските историци и тя да има голяма интерпретационна традиция. Началото ѝ е отпреди два века и нейните размери са исполински. Понеже много малка част от нея достига до нашата публика, трудно е даже да си представим нейните пропорции. Друга нейна най-обща характеристика е, че тази историография се движи по свой път и че независимо от различията в направленията или школите, те най-често тръгват от представата за особения и уникален характер на историческия опит на Съединените щати.

Макар че първите опити за историческо описание и осмисляне на Американската революция се правят още в нейния ход, непосредствено след нея и през първите десетилетия на XIX век, те са дело на любители и са или хроники, или митоистории, които представляват интерес предимно за изследователите на историографската традиция. Техният общ тон е възхваляващ и триумфалистки и той като цяло се запазва през XIX век, когато се появяват сериозни изследвания на американската история. Той се подхранва от изключително динамичното и мащабно развитие на Американската република, която от тясна ивица по Атлантическото крайбрежие се превръща в континентална държава, населението се увеличава и урбанизира с небивали темпове, аграрната икономика се трансформира в най-мощна и напреднала в технологично отношение индустрия, а в политическо отношение Съединените щати стават първата модерна масова демокрация.

Макар и „млада“ нация, американците имат много развито и силно чувство за история. Всички аспекти на революцията са описвани, изследвани, интерпретирани най-подробно – военни, политически, социални, културни, джендър, международни и прочие. Публикувани са огромни поредици, които включват документите за революцията, на писмовното наследство на нейните водачи. Стотици томове проследяват развитието на революцията в отделните щати и градове. Да оставим настрана любимия на читателите биографичен жанр. Животът не само на главните герои на революцията, но и позабравените „бащи-основатели“ е осветляван с най-малки подробности. Стелажите на библиотеките се огъват под тежестта на хилядите томове, а през последните десетилетия възникна и „море“ от дигитализирани материали. Освен това има безброй популярни издания, документални и игрални филми, уебсайтове.

За това представянето на историографията на Американската революция в случая е възможно само в синтезиран вид, с нейните най-известни представители и по-основни направления и „школи“, колкото и условна да е понякога принадлежността на отделните историци към тях.

Описанията и изследванията на революцията е подето още от нейните участници и свидетели. През 1788 г. се появява първата обхватна история от Уилям Гордън (1727 – 1807), публикувана първо в Лондон, а след това станала много популярна и в Съединените щати.¹ Макар че е лишена от научна дълбочина, с нея се „дава тон“ и се слага началото на една традиция в тълкуванията на революцията като процес на постепенно, но неотклонно разширяване и утвърждаване на свобода. Тази линия е веднага продължена в следващия амбиционен опит на Дейвид Рамзи (1749 – 1815),² който по мнението на днешни историци има принос както за формирането на американското национално съзнание, така и на мита за особената съдба и

¹ William Gordon, *History of the Rise, Progress and Establishment of the Independence of the United States of America* (1788)

² David Ramsay, *History of the American Revolution* (1789).

изключителност на Америка.³ Според Рамзи още от колониалния период се утвърждава една специфична форма на свобода и американците създават политическа система, която няма аналог в историята.

Още в началото на XIX в. Джаред Спаркс (1789 – 1866) започва първата голяма документална поредица посветена на ранната дипломатическа история на САЩ и на героя на Войната за независимост и “бащата на отечеството” Джордж Вашингтон.⁴ Скоро се появяват и първите популярни биографии на Джордж Вашингтон, които го превръщат в митична фигура и популяризират апокрифни разкази за епизоди от неговия живот, станали исторически фолклор, като тази на знаменития Мейсън Лок Уиймс (1759–1825), известен като „пастор Уиймс“.⁵

Едва от втората трета на XIX в. се появяват първите исторически трудове, в които вниманието е съсредоточено върху колониалния и революционния период и които отговарят на научните критерии на епохата, излезли изпод перото на Джордж Банкрофт (1800 – 1891), представител на американския „патрициат“ и на държавното и дипломатическо израстване.⁶ Многомотното съчинение на Банкрофт в голяма степен определя модела на представяне на историята на САЩ като неударжимо и възходящо движение към свободата и демокрацията.

Така наречената „вигска интерпретация“ на историята, която застъпва оптимистичната позиция за неограничения прогрес и приема, че основен фактор в историческия процес е стремежът към свобода и самоуправление, е представена първоначално от либерални английски историци. А в Съединените щати в същия дух пише най-големият американски историк на XIX в. Джордж Банкрофт, чийто основен труд е наричан иронично от някои

³ Michael Kammen, *A Season of Youth: The American Revolution and the Historical Imagination* (New York, 1978); Arthur H. Shaffer, *To Be an American: David Ramsay and the Making of the American Consciousness* (Columbia, 1991).

⁴ Jared Sparks. *The Diplomatic Correspondence of the American Revolution. Being the letters of Benjamin Franklin, Silas Deane, John Adams... and others. In 12 vols.* (Boston, 1829–30); *The Writings of George Washington, being his Correspondence, Addresses, Messages and other Papers, Official and Private, Selected and Published from the Original MSS.; with a life of the author, notes and illustrations. In 12 vols.* (Boston, 1833–37).

⁵ Mason Locke Weems, *Life of George Washington* (1801).

⁶ George Bancroft. *History of the United States of America, from the Discovery of the American continent.* (Boston, 1854–78, и по-сетне в различни издания от 8-10 тома).

„многогомна проповед“, но в същото време е и най-голямо постижение на националната историческа школа дотогава. Учен с европейско образование, политик и дипломат, Банкрофт рисува широка панорама на раждането на американската нация, внушава исторически оптимизъм (и даже месиански настроения, в духа на доктрината за т. нар. „предопределение на съдбата“) и предлага отговор на дилемите на американците през период, когато тяхната република, страна на „свободата и равенството“, се превръща в континентална държава, а в същото време единството на страната е заплашено от конфликта по въпроса за робовладението.

Приемници на Банкрофт през XIX в. стават Херман фон Холст (1841 – 1904), Джеймс Шулър (1839 – 1920) и Хърбърт Бакстър Адамс (1850 – 1901), които се концентрират върху конституционната и институционална история, като прилагат научните методи на немската историческа школа. Заедно с това практикуването на американската историческа наука се професионализира с превръщането на американските университети във водещи изследователски центрове, със създаването на съответни национални научни организации.⁷

Донякъде като реакция срещу тесния национализъм на американските историци от XIX век, в началото на следващия се оформя т. нар. „имперска школа“, представена от Хърбърт Ливай Озгууд (1855 – 1918), Джордж Л. Биър (1872 – 1920), Чарлз Маклийн Ендрюз (1863 – 1943)⁸ и от второто поколение „имперски историци“ – Лорънс Хенри Джипсън (1880 – 1971), Чарлз Маклийн Ендрюз (1863 – 1943), Едуард Чанинг (1856 – 1931)⁹. Историците от „имперската школа“ разглеждат американските колонии като част от системата на Британската империя, а Войната за независимост – като

⁷ Hermann Eduard von Holst, *Constitutional and Political History of the United States*. In 8 vols. (1877–92); James Schouler, *Constitutional Studies, State and Federal* (1897); *Americans of 1776* (1906); Herbert Baxter Adams, *The Germanic Origin of New England Towns; Maryland's Influence in Founding a National Commonwealth* (Baltimore, 1883-1886).

⁸ Herbert Levi Osgood. "United States" - in *Encyclopædia Britannica* (11th ed., 1911); George Louis Beer, *British Colonial Policy, 1754-1765* (1907); *Origins of the British Colonial System, 1578-1660* (1908); *The Old Colonial System, 1660-1754* (1912); Charles McLean Andrews. *The Colonial Background of the American Revolution* (New Haven, 1924).

⁹ Lawrence Henry Gipson, *The British Empire before the American Revolution*, Caldwell, Ohio, 1936; Charles Andrews. *The Colonial Period of American History*. Vol. 1-4 (New Haven, 1934–1938); Edward A. Channing, *History of the United States*. Vol. 1-6 (New York, 1905–1925).

епизод от развитието на английската колониална система. Конфликтът между метрополията и колониите се свежда до степента на самоуправление, от която те се ползват и за която аспирират. Без отричат революцията, те смятат че тя би могла да бъде избегната, ако колониите бяха получили своевременно по-голяма самостоятелност (евентуално статут на доминион, но това се случва в Британската империя почти век по-късно, когато Канада получава такъв статут през 1867 г., но след удара на Американската революция и сериозни сътресения в Британска Америка, т.е. Канада).

Крайт на XIX – началото на XX век (1890–1920-те години) са получили в историята на САЩ названието „прогресивна ера“. Тя се характеризира с мащабни социални и политически реформи, ограничаване на политическата корупция, по-нататъшна демократизация и модернизации на американското общество, висока политическа активност на средната класа и работничеството. Политическият и интелектуален климат на „прогресивната ера“ трансформира и определя насоките на интерпретацията на обществените и политическите науки, на историята в частност. Основното направление в историческата наука (с главни представители Фредерик Джаксън Търнър, Джон Ф. Джеймсън, Чарлз О. Бърд, Карл Бекър, Луис М. Хекър, Артър Мейър Шлезинджър Старши, Дж. Т. Адамс, Коумър Вен Удуърд, Върнън Парингтън, Мерил Дженсън (Frederick Jackson Turner, John F. Jameson, Charles Austin Beard, Carl Becker, Vernon L. Parrington, James Harvey Robinson, Louis M. Hacker, John T. Adams, Arthur Meier Schlesinger, Sr., Comer Van Woodward, Merrill Monroe Jensen) получава съответно названието „прогресивна школа“. Тя надмогва описателството на предшествашата школа и се съсредоточава върху изследването на икономическите фактори и социалните конфликти в историята на САЩ, като предлага синтетична картина на американската история.

Още през 1909 г. в своята докторска дисертация Карл Л. Бекър (1873 – 1945,) формулира основния момент от интерпретацията на Американската

революция от „прогресивните“ историци.¹⁰ Бекър намира, че поради рязкото разделение между елита и „низшите класи“ Американската революция била по-малко война за независимост, отколкото гражданска война за постигане на равенство. Т. нар. „теза на Бекър“ е формулирана с оглед състоянието на нещата в колонията/щата Ню Йорк, но някои историци я приемат като отнасяща се за останалите колонии. Бекър смята, че през последната четвърт на XVIII в. американците са преживели две революции: една – за освобождение от Великобритания и „самоуправление“ (home rule), и втора – за това „кой ще управлява у дома“ (who should rule at home).

Чарлз Остин Биърд (1874 – 1948) като водач на „прогресивната школа“ подема и развива „тезата на Бекър“ и определя в голяма степен насоките на интерпретацията на Американската революция като класов конфликт. Неговата най-известна и най-оспорвана работа е „Икономическа интерпретация на Американската конституция“ (а също и „Икономическа интерпретация на Джеферсоновата демокрация“), според която икономическите интереси определят вижданията и решенията на Конституционния конвент от 1787 г.¹¹ За Биърд федералната конституция била контрареволюция на елита на финансовото богатство срещу интересите на фермерите и плататорите и нейната цел била да възпре радикалните тенденции, отприщени от революцията сред обикновените хора, особено фермерите и длъжниците.

Артур М. Шлезинджър Старши (1888 – 1965), показва, че финансово-търговският елит първоначално се противопоставя на британското правителство и неговата рестриктивна политика, а след това – на радикалните и демократични искания на „низшите класи“.¹²

¹⁰ Carl L. Becker. History of Political Parties in the Province of New York, 1760-1776 (1909); други основни работи: The Beginnings of the American People (1915); The Eve of the Revolution (1918); The United States: An Experiment in Democracy (1920); The Declaration of Independence—A Study in the History of Political Ideas (1922, 1942); Our Great Experiment in Democracy (1924); The Spirit of '76 (with G.M. Clark and W.E. Dodd) (1926).

¹¹ Charles A. Beard. An Economic Interpretation of the Constitution of the United States (1913); An Economic Interpretation of Jeffersonian Democracy (1915)

¹² Arthur Meier Schlesinger, Sr., The Colonial Merchants and the American Revolution, 1918)

Най-видната фигура в американската историческа наука в края на XIX - началото на XX в. е Фредерик Джаксън Търнър (1861 – 1932), който, макар да не е особено продуктивен, упражнява много силно влияние, а неговата книга „Значението на границата в американската история“ става „Библия на американските историци“ поне до към средата на XX век.¹³ Основната теза на Търнър е изложена още в неговия полемичен доклад за „Значението на границата в американската история“ („The Significance of the Frontier in American History“) изнесен на конгреса на Американската историческа асоциация през 1893 г. Търнър се интересува не толкова от социалните конфликти в американската история, а от това защо те не са толкова остри като онези в „Стария свят“. Отговорът Търнър намира в очевидния факт на наличието на „свободни“ (стопански неусвоени) земи, които са своеобразен „предпазен клапан“, и в т. нар. „подвижна граница“. Историкът се протипоставя на господстващата през XIX век институционална история, която разглежда развитието на Америка като „пренос“ на европейската цивилизация на другата страна на Атлантика. Според Търнър „границата“, която отделя цивилизацията от дивачеството, има определящо значение. Там, в борбата за усвояване на „свободните земи“, се оформя американската политическа система с нейната първична, но устойчива демокрация, националният характер с неговия демократичен индивидуализъм. Колкото до колониалния и революционния период, Търнър смята, че демократизацията на американското общество е резултат от борбите на непривилегированите слоеве от Запада и Юга срещу доминацията на финансово-търговския елит от Атлантическото крайбрежие. Търнър плаща данък на географския детерминизъм, като подчертава значението на друг очевиден факт – различията в климатично-стопанските региони на Американската република. „Секциите“, както ги нарича той, играят почти същата роля, както националните държави в Европа.¹⁴ Макар

¹³ Frederick Jackson Turner. *The Frontier in American History* (New York, 1920)

¹⁴ Frederick J. Turner. *The United States, 1839–1850: The Nation and Its Sections* (New York, 1935).

че тезата на Търнър за „ролята на границата“ е била критикувана и ревизирана, тя все още запазва част от своята популярност.

Един от най-изявените представители на „прогресивната историография“ е Джон Ф. Джеймсън (1850 - 1937), който в „Американската революция, разгледана като социално явление“ търси типологичната общност на Американската и Френската революция от края на XVIII в. И двете, според Джеймсън, са били социални и „популистски революции“.¹⁵

Мерил Дженсън (1905 – 1980) съсредоточава своите изследвания върху ратификацията на федералната конституция от 1787 г., която противопоставя на първата конституция „Статиите на конфедерацията“ от 1777 г.¹⁶ За разлика от историците застъпващи „консенсусната интерпретация“, Дженсън смята, че тя по същество е „консервативна контрареволюция“ против „народната воля“ и създава политическа система, която минимизира влиянието на радикалната демокрация, основана на щатската политика.

Повечето от „прогресивните историци“ дълго време застъпват тезата, че най-важната причина за революцията са остри социални контрасти в колониалното общество и че демократичните промени, постигнати в нейния ход, са били ограничени на нейния завършващ етап, което се отразява в конституцията от 1787 г. Течението на „прогресивните историци“, доста влиятелно в продължение на няколко десетилетия, към 1930-40-те години изчерпва своя потенциал, неговите представители съществено променят своите тези. Този процес намира отражение в частност в главния труд на Чарлз Остин Биърд „Възходът на американската цивилизация“ (написан съвместно с жена му),¹⁷ както и други по-късни работи.¹⁸ В тях американското общество се разглежда като изключително, неговото развитие се определя от специфични културно-психологически фактори, а

¹⁵ John F. Jameson. *The American Revolution Considered as a Social Movement* (1926)

¹⁶ Merrill Monroe Jensen. *The Articles of Confederations* (1940); *The New Nation* (1950); *The Making of the American Constitution* (1964)

¹⁷ Charles A. Beard and Mary R. Beard, *The Rise of American Civilization*. Vol. 1-4 (New York, 1927–1942)

¹⁸ Charles Beard. *The American Spirit: A Study of the Idea of Civilization in the United States* (New York, 1942).

американската цивилизация е уникална и най-съвършена. Съответно е коригирана „икономическата интерпретация на американската конституция“, Чарлз и Мери Биърд не я разглеждат повече като консервативна и даже антидемократична, а наблягат върху далновидността и недоктринерската гъвкавост на нейните създатели, която осигурява на основния закон неговата дълговечност, адаптивност и световно влияние.

В по-далечна перспектива „прогресивната школа“ повлиява със своите аргументи върху т. нар. „нови леви историци“ от 1960-те години, като Уилям Епълман Уилямс (William Appleman Williams, 1921 – 1990), Гейбриъл Колко (Gabriel Kolko, род. 1932), Джеймс Уайнстейн (James Weinstein, 1926 - 2005). Изолационистките позиции на Биърд пък повлияват върху т. нар. „палеоконсерватори“ като Пат Бюкенън.

Тъй като самите американски революционери разглеждат като основни постижения постигането на освобождение от Англия и установяването на нова система на управление, това определя и научните дискусии за значението на революцията. Но независимо от това през голяма част от XX в. и особено след 1945 г. доста от американските историци са склонни да проявяват особен интерес към социалните промени, свързани с революцията. Нито един въпрос не е толкова разискван като този, каква точно социална трансформация е предизвикана от политическия акт на обявяването на независимостта.

След Втората световна идва ново поколение историци, което не приема прекомерното ударение върху класовия конфликт и социално-икономическия модел на историята на Американската революция, пренебрегването на ролята на човешкия фактор, политическите идеи, моралните ценности, несъзнаваните импулси. Тези историци смятат, че през всички периоди в историята на САЩ може да бъде открит имплицитен консенсус, дори между антагонистичните сили и действащите лица, затова и въпросната историческа школа получава названието „консенсусна“ (наричана понякога и „неовигска“).

Ричард Хофстетър (1916-1970) като водеща фигура на „консенсусната школа“, посвещава на колониалния и ранния републикански период своята

първата и своята последна работа.¹⁹ (Хофстетър е един от първите историци, които прилагат интердисциплинарни методи, в частност социалната психология, при обяснението на политическата история, посочва, че митовете не означават заблуда или лъжливост, защото те отразяват ценности и определят съответното политическо поведение.

Други особено влиятелни историци от тази школа са Даниъл Джоузеф Бурстин (1914 – 2004), Дейвид М. Потър (1910 – 1971), Луис Харц (1919 – 1986).²⁰ Те наблягат върху обстоятелството, че в американската история липсват мащабни идеологически конфликти. Според Харц липсата на феодално минало обяснява защо американците приемат либералния индивидуализъм на Джон Лок. Според Потър „свободната земя“, „неограничените възможности“, изобилието от материални блага формират американския национален характер в положителна насока.

Бурстин като най-консервативно настроен представител на школата поставя особено ударение върху консенсусното начало и изключителността в американската история. Той смята за особено позитивно обстоятелство липсата на идеологическо мислене и възхвалява „гения“ на американската политическа система, основана на възможностите и обстоятелствата – американците „правят“ нещата, вместо да разчитат на абстрактни или наследени от миналото идеи. В определено отношение „неовигската“ школа препотвърждава значението, което самите американци от колониалния период придават на идеята за свободата и конституционните права. Представителите на тази школа изследват голямата памфлетна литература от революционния период и откриват в нея забележителна кохерентност и дълбочина на политическата мисъл.

Тази постановка се възприема като валидна дълго време тъй като предлага ясен отговор на въпроса, защо американците се вдигат срещу едно правителство, което за тогавашните условия е най-либералното в света. Най-

¹⁹ Richard Hofstadter. *The American Political Tradition and the Men Who Made It* (1948); *America at 1750: A Social Portrait* (1971).

²⁰ Daniel J. Boorstin. *The Genius of American Politics* (1953); *The Americans: The Colonial Experience* (1958); *America and the Image of Europe: Reflections on American Thought* (1960); David Potter. *People of Plenty* (1954); Louis Hartz. *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution* (1955).

широко възприетият отговор е застъпваният от представителите на т. нар. „неовигска школа“ – Каролайн Робинс, Джак П. Грийн и Дж. Р. Поул, Дж. Дж. А. Покок, Бърнард Бейлин.²¹ Така според Бейлин („Идеологическите източници на Американската революция“, 1967), най-голямата промяна, предизвикана от революцията, е осмислянето от самите американци на тяхната идентичност и политическа култура.²² Идейните предпоставки на революцията се свързват с опозиционната политическа мисъл в Англия и опасенията от деспотично управление, които американците възприемат от школата на радикалните виги Джон Тренчард (John Trenchard) и Томас Гордън (Thomas Gordon), автори на т. нар. „Писма на Катон“ (Cato’s Letters), публикувани между 1720 и 1723 г. 144 есета под псевдонима „Катон“ в „London Journal“. В тях Тренчард и Гордън заклемяват тиранията, обосновават принципите на свобода на съвестта и на словото, в духа на политическата философия на Джон Лок. „Писмата на Катон“ са публикувани и като книга под заглавие „Есета за свободата, гражданска и религиозна“ (Essays on Liberty, Civil and Religious), която до 1755 г. има шест издания и се разпространява и в американските колонии. След като възприемат тези идеи, американците започват да гледат на съсредоточаването на властта, било в ръцете на английското правителство, било на техните собствени водачи, като заплаха за техните свободи. Така възниква един революционен език, който обикновените хора възприемат като „основание за отхвърляне на традиционния обществен ред и стремежа за свободен живот“.

По същия начин историците на религията като Джон Бътлър, Патриша Бономи и Нейтън Хач изтъкват връзката между съпротивата срещу абсолютистките тенденции в политиката на английския парламент и

²¹ Caroline Robbins. *The Eighteenth-Century Commonwealthman: Studies in the Transmission, Development, and Circumstance of English Liberal Thought from the Restoration of Charles II until the War with the Thirteen Colonies* (1959, 2004), J. G. A. Pocock (Ed.) *Three British Revolutions: 1641, 1688, 1776* (Princeton UP 1980), Bernard Bailyn, *The Ideological Origins of the American Revolution* (1967).

²² Bernard Bailyn. *The Ideological Origins of the American Revolution* (Cambridge, MA, 1967, 1992).

кампанията срещу държавната Англиканска църква през 1780-те години.²³

Изследователите на робството съответно наблягат върху удара, който революционните актове срещу фигуративното политическо „робство“ нанасят на буквалните му форми.

„Неопрогресивното“ направление е в определено отношение контрапункт на текстуалния анализ, прилаган от изследователите на конституционната история и на радикалната политическа мисъл. Джойс Апълби (Joyce Appleby) и Гордън Ууд (Gordon Wood) предлагат отговор на въпроса за това, как политическите конфликти по време на революцията допринасят за социалната промяна. Според тях интелектуалната победа на лесеферистката икономическа теория²⁴ допринася за социалната промяна, която следва. Но тази аргументация, както посочва Джек Грийн (Jack Greene), омаловажава, макар и неявно, степента, в която колониалното общество възприема и санкционира в навечерието на революцията „стремежа към добър живот определян като преследване на личното щастие и материалния успех“. Според Гордън Ууд недоверието и опасенията от голямо и контролиращо обществото правителство се оказват толкова силни, че федералната конституция от 1787 г. е снабдена със система от ограничения и контролни механизми, които предотвратят възможността Конгресът да доминира над другите два, по-малко демократични клона на властта.²⁵

Но независимо от убедителната аргументация неовигската интерпретация е уязвима по отношение на критиката, че тя се концентрира върху свидетелствата на групи, които са достатъчни грамотни и образовани, за да се изразяват в писмена форма. По тази причина от края на 1960-те години се правят усилия да се реконструира историческия опит на „малките

²³ Jon Butler. *Awash in a Sea of Faith: Christianizing the American People* (Cambridge, MA, 1990); Patricia U. Bonomi. *Under the Cope of Heaven: Religion, Society and Politics in Colonial America* (New York, 1986); Nathan O. Hatch. *The Sacred Cause of Liberty: Republican Thought and the Millenium in Revolutionary New England* (New Haven, 1977)

²⁴ лесе-фер (от фр. *laissez-faire*) – икономическа доктрина, според която държавната намеса в икономическата среда трябва да бъде минимална и свободна от рестрикции, като протекционистки мита и държавни монополи.

²⁵ Gordon Wood. *The Creation of the American Republic*, (Chapel Hill, NC, 1969)

хора“, занаятчии, дребни фермери, безимотни ратаи, слуги, които имат важно място в градските размирици, патриотичните дружества и колониалните милиции и съответно роля в революцията. В изследването си за съпротивата срещу „гербовия данък“ Гари Наш, например, посочва, че откритото неподчинение на колониалните законодателни събрания на фискалната политика и авторитета на лондонския парламент става катализатор на по-широки социални протести срещу растящото неравенство в градските центрове.²⁶

Социалните историци Филип Шелдън Фонър и Едуард Кънтримен виждат зачатъка на организирани работнически движения в Ню Йорк и Филадельфия в края на революцията,²⁷ а Рис Айзъкс констатира наличието на напрежения в селските райони на Вирджиния.²⁸ Там съпротивата на плантаторите срещу британското господство подкопава тяхното собствено господство над по-бедните им съседи.

Историчните, търсещи по-широка перспектива, се обръщат към онези групи, които и след завоюването на независимостта и утвърждаването на републиката продължават да бъдат изключени от участие в политическия процес – жените, афроамериканците (били те роби или свободни), коренните жители (американците). Някои джендър историци като Линда Кърбър и Мери Бет Нортън смятат, че революцията все пак дава на „дъщерите на свободата“ някаква форма на гражданска ангажираност и активност чрез култа към „републиканското майчинство“ (ролята на майката за възпитаване на децата в духа републиканските идеи).²⁹ От друга страна, разширяването на изборителните права на белите мъже определя нови показатели на неравенството. Както посочва Гари Наш тази политическа система в голяма степен накърнява гражданските права (участие в избори, в състави на

²⁶ Gary B. Nash. *The Urban Crucible: Social Change, Political Consciousness, and the Origins of the American Revolution* (1979).

²⁷ Philip S. Foner, *Labor and the American Revolution* (Westport, CT., 1976); Edward Countryman. *A People in Revolution: The American Revolution and Political Society in New York, 1760-1790* (Johns Hopkins University Press, 1981; reprint W. W. Norton, 1989)

²⁸ Rhys Isaacs. *The Transformation of Virginia, 1740–1790* (1982).

²⁹ Linda K. Kerber. *Women of the Republic: Intellect and Ideology in Revolutionary America* (1980); Mary Beth Norton. *Liberty's Daughters: The Revolutionary Experience of American Women, 1750–1800* (1980).

съдебни заседатели) на афроамериканците, значителен брой от които добиват свобода през годините на революцията.³⁰

За пълнота на картината на следвоенната американска историография може да спомене и наличието на марксистки автори, като Уилям Зебулон Фостър (1881 – 1961, председател и генерален секретар на Комунистическата партия на Съединените щати, 1924–1934, 1945–1957 г.) и Филип Фонър (който има академична кариера преди и след Втората световна война, с прекъсване поради обвинения в комунистическа дейност), които засягат историята на Американската революция.³¹ Публикациите на първия са продукт на партийна пропаганда и сталинистка догматика, а вторият е автор на множество книги по история на американското работничество, на радикалите, черните и жените.

Мъри Ротбарт (1926 – 1995) - либертарианец, основател на „Катонския институт“ (Cato Institute, наречен така в памет на споменатите „Писма на Катон“), макар че е известен повече като икономист, публикува монументална история на Съединените щати от началото на колонизацията до Войната за независимост и след нея под общо заглавие „Зачената в свобода“.³² Ротбарт предлага алтернативен поглед към Американската революция. За него тя е преди всичко борба между свободата и властта, като в същото време вижда американските революционери разделени на две групи – едната, радикална, която иска да разруши държавния апарат на Британската империя (централизираните институции на короната – армия, данъчна система, стопански ограничения и бариери пред търговията, официална църква и прочие), втората, консервативна, която иска запазването на империята, но очаква и американците да имат думата в него. В същото време демократичният проект за предоставяне на земите на Запад

³⁰ Gary B. Nash, *Class and Society in Early America*, 1970); *The Forgotten Fifth: African Americans in the Age of Revolution*, 2006)

³¹ William Z. Foster. *Outline Political History of the Americas* (New York, 1951); Уилям З. Фостер, *Политическа история на Америка* (София, 1954); *The Negro People in American History* (New York, 1954); Philip Sheldon Foner (1910–1994) *Labor and the American Revolution*. Westport, CT: Greenwood Press, 1976; *Blacks in the American Revolution* (Westport, CT: Greenwood Press, 1976).

³² Murray Rothbard. *Conceived in Liberty*. 4 vols. (1975–79).

за заселване и стопанско усвояване от бедни американци от източните райони пряко заплашва правата на коренните жители (американците), които все още са ги обитавали.

През последните десетилетия се оформя една антивигска интерпретация, в която наред с демократичната освободителна кауза, утвърдила правата на белите мъже, се набляга върху негативния ефект, свързан с положението на непревилегированите и маргинализирани групи. Тази интерпретация отразява променящото се отношение към историята на маргиналните групи в ранната американска република.

Историографията на Американската революция отразява логиката на развитието на историческата наука, но тя отговаря на определени политически и интелектуални потребности и нагласи. Може да се каже, че проблематиката от историята на революцията, повече от която и да е друга област, продължава да привлича интереса не само на академичната общност, но и на широки обществени групи в Съединените щати. Поради това историографията на Американската революция си остава и вероятно ще продължава да бъде поле на особено оживени дискусии и конфликтни интерпретации.

TWO CENTURIES HISTORIOGRAPHY OF THE AMERICAN REVOLUTION

Roumen Genov

(Abstract)

The 18th century revolution, that is, the War of Independence and the formation of the federal republic, was the central event in the history of the United States. Quite naturally the scholarly interest in that, and the interpretation of the events and their meaning, dates almost from its own times and has never ceased. During the last more than two centuries the historiography of the revolution passed through different stages, from the early popular and uncritical outlines by participants and contemporaries, through scientific maturing and forming of different and changing schools of interpretation, and of revisionism (Whig interpretation, Imperial school, Progressive school, New Left school, Consensus or neo-Whig school, Marxist interpretation, Neo-Progressive school, etc.) The

development of the historiography is a result of the evolution of scholarship itself, but it also, to a degree, a reflection of certain political and intellectual needs of the public. That is why it will not be devoid of reason to suggest that the historiography of the American Revolution will remain a field of heated discussions and conflicting interpretations.